

Tonko Barčot

Državni arhiv u Dubrovniku,
Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo

Maro Grbić

Pantovčak 125a
Zagreb

KORČULANSKI FOTOGRAF JAKOV PERUČIĆ I NJEGOVE ZBIRKE FOTOGRAFIJA

UDK 77-051Peručić, J.
930.253Peručić, J.

Pregledni rad

Početkom 21. stoljeća Tonči Baždarić spasio je s otpada oko tisuću negativa na staklu korčulanskog fotografa Jakova Peručića i većinu ih donirao Arhivskom sabirnomu centru Korčula-Lastovo 2013. godine. Digitalizacijom doniranih negativa započelo je i arhivsko istraživanje o životnom putu tog Korčulanina i dosad malo poznatog fotografa. Kao plod dvogodišnjeg istraživanja, autori u tekstu daju prikaz dosad skupljenih podataka o njegovu životu i stvaralaštvu, koje se može podijeliti u tri faze: južnoameričku od kraja 19. stoljeća do 1911.(?), korčulansku od 1911. do 1921. te zadarsku od 1921. do 1933., o kojoj je već pisao Abdulah Seferović. Uz nepoznate biografske podatke, koje su dobrim dijelom crpili i iz samih fotonegativa, autori su opisali Zbirku fotografija Jakova Peručića u Arhivskom sabirnom centru Korčula-Lastovo, kao i dio Peručićevih negativa koji se čuva u privatnom vlasništvu Vicka Ivančevića. U tekstu je dana i kraća analiza Peručićeva fotoopusa te se zaključuje kako je Peručićeva fotografija ne samo prvorazredni dokument vremena za prijelaz 19. u 20. stoljeće u Čileu i Argentini, razdoblje Prvog svjetskog rata i Prve talijanske okupacije u gradu Korčuli (1918.–1921.), te uopće povijest svakodnevice početka 20. stoljeća, nego i važno otkriće za povijest hrvatske fotografije.

Ključne riječi: *Jakov Peručić, fotograf, negativi na staklu, Punta Arenas (Čile), Puerto Madryn (Argentina), Korčula, Zadar, 19. stoljeće, 20. stoljeće*

1. Uvod

Jedno stoljeće vremenskog odmaka i bijeg na talijansko tlo bili su više nego dovoljni da izbrišu praktički svaki trag djelovanja i postojanja prvog korčulanskog fotografa na rodnom otoku. Čin spašavanja brojnih negativa na staklu Tonča Baždarića početkom 21. stoljeća, s hrpe namijenjene otpadu, otkrio je javnosti dotad nepoznate fotografije. Pojedine atraktivnije snimke dospjele su ubrzo na Internet i u pojedine publikacije.¹ Naslućivala se važnost tih snimaka, ali je dosad izostao iskorak u vidu njihove prezentacije i obrade. Baždarić je donirao najveći dio spašenih negativa Arhivskomu sabirnomu centru Korčula-Lastovo. Nekoliko godina poslije počelo se intenzivno raditi na digitalizaciji negativa. Istovremeno, prikupljali su se podatci o samom fotografu i njegovu djelovanju u Korčuli. Zbog činjenice da je u drugoj polovici 19. stoljeća rođeno više osoba imena Jakov Peručić, odnosno Giacomo Perucich,² iznosile su se krive pretpostavke o obiteljskom podrijetlu fotografa.³ Jedini vjerodostojni i zaokruženi trag, i to o zadarskoj fazi tog fotografa, pružio je poznati zadarski povjesničar fotografije Abdulah Seferović.⁴ On je Peručićev zadarski atelijer prvi put spomenuo 1987. u novinskom članku o spašavanju negativa tog fotografa,⁵ nešto detaljniji portret dao 2005. u novinskom feljtonu o povijesti zadarske fotografije,⁶ a svoja saznanja o Peručiću sveobuhvatno je opisao u knjizi *Photographia Iadertina* iz 2009. godine. Ipak, Seferović nije raspolagao s konkretnim fotografijama Peručića, nego njegova nasljednika Ivana Jeričevića, pa Peručić do dana današnjega nije autorski predstavljen ni u jednoj fotomonografiji i povijesnom pregledu fotografije.⁷

¹ Ivanchich Dunin, E. Fotografija moreškanata i bule u Punta Arenasu (Čile) iz 1900. godine. *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 12(2007), str. 133–134; Barčot, T. *Prešućeni rat – Korčulanski kotar u I. svjetskom ratu*. Dubrovnik : Državni arhiv u Dubrovniku, 2015, str. 150, 275 i 311.

² Dvumili smo hoćemo li fotografa imenovati u hrvatskoj ili talijanskoj verziji. Njegovo ime se u literaturi isključivo spominje u hrvatskoj verziji. S druge strane, on je svojim izborom 1921., potpisima na negativima i fotoopusom nedvosmisleno Giacomo Perucich. Na oporuci iz 1946. pisanjoj na talijanskom jeziku potpisao se kao Giacomo Peručić, a za boravka u Čileu koristio se i španjolskim inačicama Jacob Perucich i Santiago Perucich. No, jasno je da se Peručić služio i hrvatskim, što možemo zaključiti prema sudskom prijepisu njegova pisma majci 1898. iz Čilea (HR-DADU-SCKL-160. Općinski sud u Korčuli. Ostavine, predmet Giovannija/Ivana Peručića Bumbarduna – Prijepis pisma Jakova Peručića majci, br. 238/1897 (4. srpnja 1898.). Ne ulazeći u prijepore o etnicitetu, odlučili smo se ipak na hrvatsku verziju imena i prezimena kao jednostavniju i arhivistički opravdaniju.

³ Tako Ivanchich Dunin iznosi tezu kako je riječ o Giacomu Michieleu Antoniju Peručiću rođenom 1880. u postolarskoj obitelji (Ivanchich Dunin, E. Fotografija moreškanata i bule u Punta Arenasu (Čile) iz 1900. godine. *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 12(2007), str. 133 i 136).

⁴ Moramo istaknuti ljubaznost i pristupačnost gosp. Seferovića, koji nam je i povrh objavljenih saznanja pomagao, raspitivao se u Zadru i dao na uvid preslike fotografija atelijera Perucich/Jeričević iz Zbirke fotografija Državnog arhiva u Zadru.

⁵ Seferović, A. Negativi darovani Arhivu. *Slobodna Dalmacija* (Split). 19.11.1987., str. 6.

⁶ Seferović, A. Zadarska fotografija i kako je upoznati (5). *Slobodna Dalmacija* (Split). 18.4.2003., str. 70.

⁷ T. Barčot je u članku obradio povijesni uvod, opis stvaratelja i zbirke, a analizu fotoopusa i opis Peručićevih atelijera izradio je M. Grbić.

2. Korčulanski obiteljski korijeni i Jakovljevi počeci

Obitelj Peručić (Perucich) spominje se u Korčuli već u 16. stoljeću. U početku su se bavili brodogradnjom, a poslije kamenoklesarstvom.⁸ Upravo se potonji obrt prenosio s koljena na koljeno sve do 20. stoljeća. Jakovljevi djed Jure (Georgio) radio je kao kamenoklesar na otočiću Vrniku u prvoj polovici 19. stoljeća. Jurin sin Ivan (Giovanni) s nadimkom Bumbardun vratio se u grad Korčulu te 1862. oženio Katarinom Despotović. U braku su dobili kćeri Vicu (Vincenzu), Katu (Cattarinu), Antoniju i Rozinu (Rosu) te sinove Jurja (Giorgia) zvanog Zorzi, Jakova (Giacoma) i Andriju (Andreu). Ivan je naslijedio obiteljski kamenoklesarski zanat. Živio je u kućici „na jedan pod“, u blizini crkve Svih Svetih. Nakon dužeg pobolijevanja, umro je 1897., ostavivši za sobom dugove i trošnu kućicu.⁹

Ivanov sin Jakov rodio se 27. rujna 1870. u Korčuli kao drugi sin u obitelji, a ime je dobio po majčinu djedu Jakovu Despotoviću. Nakon Muške pučke škole u Korčuli, upisao se 1880. u Građansku školu u Korčuli. Nakon ukupno 5 godina školovanja, neredovitog pohađanja i mahom lošijih ocjena, okončao je školovanje s tek svršenim prvim razredom Građanske škole 1882. godine.¹⁰ U školskom katalogu uočava se da je učio i predmet Mjerstveno oblikoslovlje, moguće vezan uz učenje kamenoklesarskog zanata. Naime, Jakov je postao, kao i njegov stariji brat Zorzi, kamenoklesar, naslijedivši obiteljski zanat. U jednom dokumentu je i oslovljen kao *maestro laipicida*.¹¹ Bio je iznimno društven. Godine 1888. spomenut je među potpisnicima molbe za izvođenje moreške, a on sam je pritom imao važnu ulogu u „biloj“ postavi.¹²

Krajem 19. stoljeća dva su Ivanova sina iselila iz Korčule i emigrirala. Obiteljsko siromaštvo vjerojatno je bilo razlogom odlaska Jakova, ali i brata Andrije, na američki kontinent.

3. Fotograf na jugu Čilea

Prema Seferoviću i pričanju Dore Jeričević, supruge Jakovljeva nećaka Ivana, Peručići su u Čileu bili već 1849. godine. Navodno je Jakovljevi otac Ivan bio

⁸ Podatke smo tražili u prijepisima matica krštenih i vjenčanih u Korčuli. Prijepise je priredio Ante Kalogjera u sklopu svojeg serijala *Izvori za povijest otoka Korčule* i čuvaju se u arhivskoj knjižnici. Veliku pomoć u pretraživanju pružio nam je gosp. Marko Peručić iz Zagreba, koji već dugo istražuje korijene svoje obitelji.

⁹ HR-DADU-SCKL-160. Općinski sud u Korčuli. Ostavine, predmet Giovannija/Ivana Peručića Bumbarduna, br. 238/1897 (1897.).

¹⁰ HR-DADU-SCKL-625. Građanska škola u Korčuli. Matična dokumentacija, Glavni katalog I., br. 113.

¹¹ HR-DADU-SCKL-160. Općinski sud u Korčuli. Ostavine, predmet Giovannija/Ivana Peručića Bumbarduna – Podnesak udovice Katarine Peručić, br. 238/1897 (3. rujna 1898.).

¹² Fazinić 1997:129. Zahvaljujemo Elsie Ivanchich Dunin, koja nam je skrenula pozornost na taj detalj i koja će o tome nešto detaljnije pisati.

u Punta Arenasu jedan od lokalnih pionira.¹³ No, to uopće nije vjerojatno, i to ne samo zbog nepodudaranja arhivskih podataka iz Korčule.¹⁴ Čini se da je otac Ivan od 1862. bio kontinuirano u Korčuli – oženio se i dobio djecu. Ni jednom u matičnim knjigama nije naznačeno da je odsutan iz Korčule. Više je nego izvjesno da se Jakov prvi od obitelji doselio u taj grad na jugu Čilea. Bilo je to između 1888., kad se Jakov spominje kao moreškant u Korčuli, i 1897. godine. U jednom od dokumenata odvjetnik obitelji Peručić naglasio je, donekle dramatično, kako je Jakov Peručić bio prisiljen napustiti domovinu i otisnuti se u daleku zemlju da zaradi kruh za sebe i roditelje. S obzirom na siromaštvo obitelji u Korčuli, takva konstatacija nije daleko od istine. U svibnju 1897. Jakov je poslao 10 sterlinških funti svojemu ocu u Korčulu, što znači da je već neko vrijeme radio i zarađivao.¹⁵ I zaista, ime Jakob Peručić javlja se među vlasnicima nekretnina i trgovina u Punta Arenasu 1896. godine.¹⁶ Da je riječ uistinu o „našem“ Jakovu, svjedoči sačuvani negativ s prikazom prizemnice na kojoj se može pročitati natpis „ALMACEN AVENIDA COLON“ i uz koji je Peručić na dnu negativa dopisao „PROPRIEDAD DE J. PERUCICH. PTA ARENAS“.¹⁷ Dakle, posjedovao je skladište/trgovinu u aveniji Colón. Nije poznato je li do potrebnog kapitala došao tragajući za zlatom kao mnogi doseljenici iz Dalmacije ili na drugi način.

Jakov se vrlo rano uklopio u tamošnju zajednicu i osobito „austrijsku“ koloniju, što svjedoči negativ s prikazom moreške. Na negativu je upisano kako je morešku 1900. priredilo Austrijsko društvo.¹⁸ Riječ je o zasad najstarijem datiranom Peručićevu negativu, na kojem se vidi i on sam u odijelu Osmana. Nastupio je i godinu poslije, točnije prvog dana 20. stoljeća, a tu su vijest objavile lokalne novine *El Comercio*.¹⁹

¹³ Seferović, A. *Photographia Iadertina: Od dagerotipije do digitalne slike*. Zagreb: Kapitol, 2009, str. 211.

¹⁴ Naime, te 1849. godine Punta Arenas je tek osnovan. Prvih desetljeća njegovi stanovnici su zatvorenici. Vidi: Punta Arenas. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=51113/> (30.07.2017) Povjesničar Ljubomir Antić zaključio je da se naša kolonija u Punta Arenasu formirala relativno kasno i sporo te da su Dalmatinci počeli pristizati u taj grad tek 1890-tih (Antić, Lj. Pregled hrvatskih iseljeničkih društava u Južnoj Americi do Prvog svjetskog rata. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* (Zagreb). 1(1984), str. 140).

¹⁵ HR-DADU-SCKL-160. Općinski sud u Korčuli. Ostavine, predmet Giovannija/Ivana Peručića Bumbarđuna – Podnesak udovice Katarine Peručić, br. 238/1897 (3. rujna 1898.).

¹⁶ Antić, Lj. *Hrvati u Južnoj Americi*. Zagreb: Stvarnost i Institut za migracije i narodnosti, 1991, str. 250.

¹⁷ Na nizu negativa Peručić je u emulziji urezivao ili bojom dopisivao što je snimljeno i kojom prigodom. Slova su neuredna pa pri kopiranju nisu čitka, urezana su plitko pa se ni ne ističu u odnosu na podlogu, no daju vrijedne podatke.

¹⁸ Već na samom kraju 19. stoljeća zaoštrili su se odnosi među članovima tog društva osnovanog 1896. te se izdvajaju prohrvatski orijentirani članovi formirajući Hrvatsku čitaonicu i Hrvatsko dobrotvorno društvo (Antić, Lj. Pregled hrvatskih iseljeničkih društava u Južnoj Americi do Prvog svjetskog rata. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* (Zagreb). 1(1984), str. 140–141). Očito je da je Jakov Peručić ostao članom Austrijskog društva i poslije tih podjela, ne dijeleći patriotske osjećaje dijela članstva.

¹⁹ Ivanchich Dunin, E. Korčula's Moreška in the Americas. *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 7(2002), str. 194–195.

Slika 1. *Autoportret iz Čilea, ploča 12 x 16,5 cm, puni format (DA-DU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 2. Negativi prema formatima, omot 2)*

Po tvrdnjama spomenute Dore Jeričević, Peručić se počeo baviti fotografijom (dagerotipijom) još 1849. u Punta Arenasu.²⁰ Ako je ta godina bila točna, to znači da se fotografijom počeo baviti još Jakovljevi otac Ivan Peručić. No, to je malo izgledno. Vjerojatnije je da je Dora Jeričević pogriješila godinu doseljavanja, odnosno njegov otac Ivan niti je bio u emigraciji niti se bavio fotografijom. Upitan je i spomen dagerotipije jer je, po svemu sudeći, riječ o posljednjem desetljeću 19. i početku 20. stoljeća, tj. prekasnom razdoblju za pojavu dagerotipije.²¹ Iz tog razdoblja sačuvan je niz negativa na staklu, ali i na nitroceluloznoj podlozi. Na jednom takvom prikazan je atelijer s njegovim čileanskim fotografijama. Uz prizore Punta Arenasa i okolice, javnog života na ulicama i u lokalima, društvenih svečanosti austrougarske iseljeničke zajednice, obiteljskih druženja i portreta, izdvaja se studijska snimka polugole Indijanke domorotkinje. Na jednoj od snimaka piše godina 1903. ili 1905., pa je taj negativ s prikazom atelijera očito nastao nešto

²⁰ Seferović, A. *Photographia Iadertina*, str. 211.

²¹ Najstariji komercijalni iskoristivi fotografski proces bio je u upotrebi do oko 1860. (Gržina, H. *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija*. Zagreb : Crescat, 2016, str. 9).

Slika 2. Atelijer u Čileu, folija 7 x 9 cm, puni format (DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 2. Negativi na nitro-celuloznoj podlozi)

kasnije. Sačuvani negativi s prizorima Punta Arenasa svjedoče o vremenu širenja naselja. Iz njih izbija vitalnost sredine u usponu. Niz negativa prikazuje svečano otvaranje pojedinih novootvorenih (trgovačkih?) objekata, novootvoreni hotel Aike (?) (prema obližnjemu geografskomu predjelu?), prvu vožnju vlaka tramvaja na uskotračnoj pruzi avenije Colón.

Peručić je kao situirani trgovac očito mogao priuštiti ulaganje u fotografski hobi. Uredio je atelijer te u fotografiranje ulagao nemalo vremena i truda. Njegov opus zbog svoje dokumentarne vrijednosti zasigurno predstavlja vrijedan segment čileanske fotografije. Neke od Peručićevih fotografija dostupne su i na Internetu,

no bez podataka o autorstvu i s pogrešnom datacijom.²² To svjedoči da su u Čileu one dandanas sačuvane. Upoznavši se s fotografijom u Čileu, Peručić je otkrio svoj profesionalni poziv, pa možemo zaključiti da su čileanske godine uvelike odredile njegov budući životni put.

4. U Puerto Madrynu (Argentina)

Peručićev južnoamerički fotoopus nije isključivo vezan uz Čile. Negativ s prikazom željezničke postaje Puerto Madryn, grada u argentinskoj Patagoniji, svjedoči o Peručićevim (trgovačkim?) putovanjima po jugu južnoameričkog kontinenta. Detaljnijom analizom povezali smo niz Peručićevih negativa uz tu luku. Više je nego vjerojatno i da je dio fotografija objavljen na Web portalu posvećenom povijesti željeznice na krajnjem jugu upravo Peručićevo djelo.²³ Jedan od učestalijih Peručićevih motiva u prikazima te luke duži je mol sa željezničkom prugom. Prema dostupnim podacima o izgradnji tog mola, fotografije bi mogle biti snimljene oko 1910., dakle pred sam povratak u Korčulu. Ne znamo je li riječ tek o kraćoj i prolaznoj sekvenci Peručićeva boravka na južnoameričkom tlu ili je Puerto Madryn imao i važniju ulogu u njegovu životu.

5. Povratak i početak rada prvog fotografskog obrta u Korčuli

Po tvrdnjama Dore Jeričević, Peručić se vratio u Korčulu zbog slaba zdravlja. Ne zna se kada je to točno bilo, no može se pretpostaviti da je Čile napustio oko 1910. godine. Naime, u to vrijeme počeo je s liječenjem želučanih problema,²⁴ što ga je očito prisililo na promjenu klime. Najranije datirane fotografije iz Korčule su prizori procesije sv. Todora 29. srpnja 1911.

Ne znamo je li odmah po dolasku počeo zarađivati kao fotograf, no sigurno je radio uoči Prvog svjetskog rata (portreti sokolaša i sokolašica) i za vrijeme samog rata, kada njegovi portreti svjedoče tadašnjoj privrženosti Austro-Ugarskoj Monarhiji. Uz portrete austrougarskih vojnika sa zaručnicama, djece i djevojaka s mornarskim kapama na kojima su ispisani nazivi austrougarskih ratnih brodova ili tek *Kriegsmarine*, napravio je i niz snimaka dobrotvornih aktivnosti 1917. godine.

Peručić je snimao u improviziranim uvjetima. U Korčuli nije imao pravi zatvoreni atelijer te je u petnaestak godina snimanja napravio gotovo sve na otvorenom prostoru. Tek je nekoliko snimaka interijera. Portrete je snimao u uskim,

²² Fotografija s prikazom vlaka na aveniji Colón pogrešno je datirana 1918. (Bezić Filipović, B. Hrvatski tragovi u svijetu. URL: http://www.studiacroatica.org/branka_hr/hr37.htm/ (29.07.2017). Također vidi: Antigua y Moderna Punta Arenas. URL: <https://www.pinterest.com/oficontableoyar/antigua-y-moderna-punta-arenas/>. (29.07.2017.)

²³ Additional photos of the FC Central del Chubut. URL: <http://www.railwaysofthefarsouth.co.uk/02x5fccextrpic.html/> (29.07.2017.)

²⁴ Seferović, A. *Photographia Iadertina*, str. 211.

Slika 3. Fotograf Peručić u istočnom Borgu Korčule, ploča 13 x 18 cm, puni format (Privatna zbirka Vicko Ivančević)

nebu otvorenim prostorima kuće na zapadnoj strani grada te po dvorištima kuća u gradu i okolici. Negativi koji se mogu povezati s razdobljem austrougarske vlasti, snimljeni su na popločanom otvorenom prostoru pokraj pucala bunara kojeg nismo uspjeli identificirati. Manji dio negativa snimljen je na stubištu također nepoznate lokacije. Najveći dio negativa snimljen je u stambenom sklopu Tabain (Golubović)²⁵ ponad današnjeg hotela Korčula i uz crkvicu sv. Barbare. Dandanas se može identificirati nekoliko točnih mikrolokacija u tom sklopu, s obzirom na to da se kuća od početka 20. stoljeća nije mijenjala (osim što je propadala). Jedna od tih mikrolokacija bila je uz sporedni ulaz kuće u današnjoj ulici Vinka Foretića. Uz taj ulaz i unutrašnje stubište snimao je Peručić već od austrougarskog razdoblja (portret s dječjom mornarskom kapom s nazivom austrougarskog ratnog broda), a najviše za vrijeme talijanske okupacije (1918.–1921.). U naravi taj je prostor poprilično skućen, ali bi on u njega strpao i sedmeročlane obiteljske grupe. Na terasi kompleksa do kojeg vodi spomenuto stubište, kao drugoj mikrolokaciji u tom stambenom sklopu, znao je postavljati i veće grupe. Na znatnom dijelu negativâ vidi se još jedna uska neidentificirana lokacija. Na tim se snimkama na zidu impro-

²⁵ Kuća je nekoć bila vlasništvo obitelji Tabain. To potvrđuje grb na fasadi (Fazinić, A.; Fazinić, N. *Korčulanski kameni grbovi XV.–XX. st.* Korčula : Gradski muzej Korčula, 2011, str. 144). Godine 1895. sve čestice nasljeđuje Katarina Sponselli ud. Josipa rođ. Cviličević. (Tabain, T. Tabain – stari korčulanski plemićki rod. *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 6(2001), str. 240–246). Vjerojatno su ona ili njezini nasljednici iznajmili dio kuće Peručićima. Sredinom 20. stoljeća postao je vlasništvo obitelji Golubović iz Zagreba i pod tim imenom se spominje u literaturi. Danas je u ruševnom stanju i u vlasništvu Hotelskog poduzeća Korčula.

viziranog atelijera vide dva drvena ormarića s izloženim pozitivima. No, to nisu jedine lokacije na kojima Peručić fotografira u Korčuli.

Koristio je nekoliko pozadina: tkanine krupnog tkanja, dva naivno oslikana zastora s arhitektonskim elementima, poprilično zgužvana (vjerojatno ostatke scenografije iz kazališta) i obojeni zid pored ulaza na terasu. Na nekim snimkama vide se komadi bijele tkanine i drveni štapovi koji su vjerojatno služili stvaranju primjerenijeg osvjetljenja. Peručić je improvizirani atelije redovito dopunjavao teglama s cvijećem i zelenilom, manjim stolcem i stolicom za oslanjanje ili sjedenje.

Peručić nije bio samo portretist. Bio je i kroničar svojeg grada. Objektivom je zabilježio niz društvenih događaja – pogrebnu povorku crkvenog velikodostojnika (opat Natale Trojanis 1918.?), otvaranje Pučke kuhinje i Dječje kuhinje u Zavodu Anđela Čuvara (1917.), pričesnike pred katedralom sv. Marka, povorku s glavice sv. Antuna, sportska plivačka i veslačka natjecanja pred zapadnom rivom.

Na jednoj tiskanoj razglednici koja prikazuje ulicu sv. Mihovila (Calle S. Michele) u korčulanskom Starom gradu pojavljuje se Peručićevo ime kao fotografa i izdavača.²⁶ S velikom vjerojatnošću može se pretpostaviti kako je razglednica izdana za vrijeme Prve talijanske okupacije oko 1919. godine.

6. Fotograf obiteljske svakodnevice

U Korčuli je živio s majkom Katom, sestrom Rozinom i njezino dvoje djece. Rozinin suprug Ivan Jeričević emigrirao je u Ameriku, pa su brat i sestra živjeli zajedno, a on se u školskim maticama potpisivao kao skrbnik nećaka Ivana i Frane Kate.²⁷ Čini se da su živjeli u iznajmljenim prostorima. Jedno vrijeme živjeli su u spomenutoj palači Tabain. Nemali broj negativa dokumentira Peručićevo obiteljsko okruženje, ponajprije njegovu majku, sestru Rozinu i spomenute nećake. Smješta ih u interijer – kuhinju, ispred ognjišta, u blagovaonicu za ručkom, u prirodi na izletima, fotografira se s njima. Ti su negativni važni izvori za povijest svakodnevice s mnoštvom etnografskih motiva. Između ostalog, u jednom je kadru Peručićeva sestra za tkalačkim stanom. U razdoblju od 1911. do 1921. nekoliko puta je ovjekovječio njihov božićni obiteljski ambijent. Na nizu negativa zabilježio je širu obitelj, a posebno i obitelj svojeg brata Zorzija.

Sudeći prema sačuvanim negativima, bio je to ugodniji građanski život s neprepunim stolom, ali više nego dovoljnim. Sam Jakov Peručić čini nam se kicošem koji itekako pazi na vanjštinu i formu (obvezni cilindar i štap), uživa u lagod-

²⁶ Avers razglednice objavljen je pod iskrivljenim nazivom Foto Perušić (Marinović, T. *Korčulanske kartuline*. Split : Vlastita naklada, 2011, str. 60). Na reversu stoji napis: „G. Perucich – Fotografo – Curzola / e vietata la riproduzione“ (Privatna zbirka Tee Marinović – Split).

²⁷ HR-DADU-SCKL-630. Osnovna škola „Lega Culturale Italiana“ u Korčuli. Matična dokumentacija, Matica učenika, br. 46.

Slika 4. *Majka i sestra Rozina za tkalačkim stanom (Privatna zbirka Tonči Baždarić)*

Slika 5. *Sestra Rozina s djecom, ploča 13 x 18 cm, puni format (DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.2. Negativi prema izvornim fotokutijama, kutija 23)*

nijim korčulanskim godinama i donekle asocira na životni stil splitskog fotografa Artura Bonavije.²⁸

7. Dokumentarist i propagator talijanaštva

Na većem dijelu sačuvanih negativa Peručić je u kadru smjestio talijanske vojnike, mornare i karabinjere.²⁹ Zabilježio je i svježe okičen grob 26-godišnjeg vicebrigadira karabinjera Giorgia Campagnu, umrlog u svibnju 1919. godine. Velik dio njegovih negativa ne predstavlja uobičajene statičnije portrete. Čini se da se na njima očituje opijenost pobjedom i nadmoćnošću kod talijanskih vojnika, a da fotograf Peručić nije tek promatrač. On im u ruke stavlja čaše sa šampanjcem, namješta ih kako nazdravljaju jedni drugima i objektivu. Smješta ih uz gradske mletačke lavove šaljući nedvosmislenu političku poruku o talijanskoj prošlosti Korčule.

Slika 6. Talijanski vojnici, ploča 14 x 9 cm (DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.2. Negativi prema izvornim fotokutijama, kutija 27)

²⁸ Kečkemet, D. *Fotografija u Splitu 1859.–1990.* Split : Marjan tisak, 2004, str. 46.

²⁹ U Korčuli je do 1921. bila stacionirana Compagnia Carabinieri Reali di Curzola (Foretić, D. *Otpor stanovništva otoka Korčule Prvoj talijanskoj okupaciji 1918.–1921.* U: *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu i socijalističkoj revoluciji 1919–1945.* Ćurin, M. (gl. ur.). Korčula : Skupština općine Korčula et al, 1989, str. 141). Talijanski vojnici na svojim kapama nose oznaku „138“.

Na nemalom broju negativa pojavljuje se talijanska zastava, mornarske kape na dječjim glavama s nazivima talijanskih ratnih brodova, a na nekima je Peručić dopisao parole „AVANTI SAVOYA“ i „FORZA E CORRAGIO SEMPRE“. Naša je pretpostavka da on to nije radio samo prema zahtjevima svojih klijenata, a to bi se donekle moglo potkrijepiti spoznajama o Peručićevom životnom putu poslije 1921. (o čemu više u poglavlju koje slijedi).

Peručić je u tom razdoblju zabilježio važne povijesne trenutke i početke talijanske okupacije grada Korčule na kraju 1918. godine. Među istaknutijima su pristizanje brodova talijanske mornarice, doček mjesnih talijanaša na morskim vratima starog grada, svečana parada talijanskih vojnika na zapadnoj rivi pred Hotelom de la Ville, vijanje talijanske zastave na krovnoj terasi palače Gabrielis s dopisanim tekstom: „PIU SU EPUR-SVENTOLA DE S. MARCO CURZOLA XX.XI.1918“, podizanje talijanske zastave na zvoniku sv. Marka 13. studenoga 1920. s njegovom opaskom „CURZOLA RINOVATA“ na dvogodišnjicu dolaska u Korčulu.

U razdoblju talijanske okupacije Peručić je zabilježio daleko veći broj portreta u odnosu na prijašnje austrougarsko razdoblje, pa se može zaključiti da su mu se narudžbe znatno povećale. Isto tako, Peručić na svojim fotografijama jasno pokazuje vlastite talijanske osjećaje i radost zbog povijesnih promjena krajem 1918. godine. Utoliko će ono što će uslijediti 1921. predstavljati za njega nepremostiv šok.

8. Zbjeg i otvaranje novog fotoateljera u Zadru

Rapallski sporazum 1920. unio je nemir u talijansku zajednicu Korčule. Uslijedili su tjeskobni mjeseci iščekivanja.³⁰ Nakon što je postalo izvjesno da će se mirovni sporazum ispoštovati, Jakov Peručić i brojni drugi članovi talijanske zajednice Korčule donijeli su odluku o napuštanju svojeg rodnog grada. Ne znamo kada je točno prestao raditi u Korčuli. Najkasnije datirani negativ je od 25. prosinca 1920., no vjerojatno je radio sve do odlaska talijanske vlasti u travnju 1921. godine. Peručić je bio među nemalim brojem Talijana koji su se doselili u Zadar. Ondašnji novinski tisak iznosio je i ponešto pretjeranu brojku od 500 ljudi iz Korčule, pune parobrode obitelji za Zadar i dalja odredišta 1921. godine.³¹ Zahvaljujući Seferovićevim istraživanjima, poznato je da se Peručić već 12. listopada 1921. obratio Civilnomu komesarijatu u Zadru kao izbjeglica iz Korčule (*profugo da Curzola*) s molbom da nastavi raditi u svojoj profesiji fotografa i dobije odobrenje za rad, kao što ga je imao u Korčuli. Odobrenje za obavljanje fotografskog obrta dobio je koncem studenoga 1921. godine.³² Nastalu prazninu u gradu Korčuli popunio je 1920-tih doseljenik, ruski izbjeglica Nikola Losjakov, a poslije i fotograf Marin Božić.

³⁰ Letica, Z. Grad Korčula od 1900. do 1941. U: *Sjećanja jedne generacije*. Letica, Z. (gl. ur.). Korčula : Gradski odbor Udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata Korčula, 1990, str. 195–196.

³¹ *Isto*, str. 201.

³² Seferović, A. *Photographia Iadertina*, str. 211.

Peručić je u Zadru kupio stari Buratov atelijer te upravo u tom prostoru prijavio obrt od 1. listopada 1922. godine. Prema Seferoviću, u tom atelijeru Peručić je radio sve do 1928. godine. Novi atelijer izgradio je u Viale Tommaseo sa svojim nećakom Ivanom Jeričevićem.³³ U novinama su oglašavali „uvećanja, najbolju moguću uslugu i pružanje usluge za amatere“.³⁴ Već 1933. Jeričević ga je naslijedio i postao vlasnik atelijera, no on je sve do početka rata zadržao naziv Premiato Studio Fotografico Perucich.³⁵ Peručić se povukao zbog slabog zdravlja. U svibnju 1924. javno se zahvalio tršćanskim liječnicima za uspješnu operaciju želuca, kojeg je bezuspješno liječio 15 godina,³⁶ ali se bolest nanovo javila.³⁷ Zadarski fotograf Vjeko Surać bio je poslije Drugog svjetskog rata Jeričevićev susjed i ne spominje se Jakova Peručića. Čak je pretpostavljao da je pred bombardiranje Zadra otišao u Italiju,³⁸ no očito je Peručić zbog bolesti dugi niz godina bio prikovan uz kuću lišen javnosti i društva, ali i fotografiranja.

Peručićev i Jeričevićev atelijer dijelom je stradao u bombardiranju Zadra 1943. i 1944. godine. Kako piše Seferović, uništeni su svi stakleni negativi velikog formata, snimljeni na terenu. Ostao je sačuvan samo dio studijskih snimaka.³⁹ Danas se u Državnom arhivu u Zadru čuva neuništeni dio Peručićeve i Jeričevićeve fotoostavštine.⁴⁰ No, pitanje je koliko u toj ostavštini uopće ima Peručića, koji je vjerojatno vrlo rano prepustio posao svojem nećaku.

U Zadru je Jakov živio sa svojom sestrom Rozinom Jeričević i njezinom djecom u predjelu Brodarica (Barcagno). Umro je 5. veljače 1952.⁴¹ u 82. godini života, kojeg je nemali dio bio obilježen bolešću. Umro je u Zadru, kojeg vjerojatno zbog teške bolesti i poodmakle dobi nije napustio u novom zbjegu esula za vrijeme i poslije Drugog svjetskog rata, kao što je to nekoć Korčulu.

³³ *Isto*, str. 211–212.

³⁴ „INGRANDIMENTI – OTTIMA ESECUZIONE – SVILUPPI E COPIE PER DILETTANTI“, Privatna zbirka Abdulah Seferović – Zadar, digitalna preslika novinskog oglasa.

³⁵ Jeričević je već 1930-tih stekao ugled u oblasnim strukovnim krugovima. Kod njega su naukovali zadarski fotografi G. Bentrovato, A. Zanella i J. Špralja. Poslije rata Jeričević je došao na čelo zadarske fotografske kooperative, a potom je nanovo otvorio vlastiti atelijer. Vodio ga je s retušerkom, svojom suprugom, Dorom do 1987. godine. Umro je 1996. u Italiji (Seferović, A. *Photographia Iadertina*, str. 212–213, 216).

³⁶ *Isto*, str. 211.

³⁷ Godine 1946. ustvrdio je kako ga je nećak Jeričević uzdržavao 20 godina u njegovoj teškoj bolesti (HR-DAZD-465. Općinski sud Zadar. Ostavine, predmet Jakova Peručića – Oporuka, br. 145/52 (7. lipnja 1946.).

³⁸ Kazivanje Abdulaha Seferovića prema pričanju Vjeka Suraća (ožujak 2017.).

³⁹ Seferović, A. *Photographia Iadertina*, str. 213–215.

⁴⁰ Riječ je o 7. seriji Zbirke fotografija (HR-DAZD-385) nazvanoj Zbirka fotografskog ateljea „Jeričević“ s 878 fotografija i negativa na staklu datiranih od 1925. do 1987. godine. U opisu zbirke krivo je navedeno prezime Jeričevićeva prethodnika („Perušić“). Vodič Državnog arhiva u Zadru – opis Zbirke fotografija. URL: <http://dazd.hr/vodic/dazd-0385/> (29.07.2017)

⁴¹ HR-DAZD-465. Općinski sud Zadar. Ostavine, predmet Jakova Peručića, br. 145/52 (1952).

9. O Zbirci fotografija Jakova Peručića u ASC-u Korčula-Lastovo (DADU-SCKL-551)

Prema postojećim spoznajama, do danas se na Korčuli sačuvalo 1.266 negativa na staklu i 10 njih na nitroceluloznoj podlozi. Iako se to ne može nesumnjivo zaključiti, čini se da je, ostavljajući rodni otok, u Zadar ponio samo pozitivne. S njegovim prelaskom u Zadar, raspalo se dotadašnje domaćinstvo. Njegova majka nije željela odlaziti u svojoj poznoj dobi iz rodne Korčule te se vjerojatno već 1921. preselila kod svoje kćeri Kate, udane za Vicka Ivančevića. Sa sobom je ponijela i negative svojeg sina Jakova. Oni su se u kući Ivančević zadržali i poslije njezine smrti 1932. godine.⁴² Točnije, sve do početka 21. stoljeća. Dio njih bio je smješten u potkrovlju, a veći dio u podrumu.

Kad se prišlo rekonstrukciji obiteljske kuće Ivančević početkom 21. stoljeća, najveći dio negativa bio je nepažnjom radnika bačen na otpad. Zahvaljujući intervenciji Tonča Baždarića, negativni su sklonjeni na sigurno. Godine 2013. donirao je Arhivskomu sabirnomu centru 761 negativ na staklu i 10 negativa na nitroceluloznoj podlozi. Najveći dio negativa na staklu bio je pohranjen u izvornim fotokutijama proizvođača.⁴³ Nije poznato koliko se prvobitni red stvaratelja do danas poremetio. Iako u pojedinim kutijama ima različitih formata, tema i lokacija snimanja, postoji niz dodirnih točaka takvog reda. U kutijama je pohranjen veliki raspon formata, od najvećeg 13 x 18 cm do najmanjeg 3 x 13 cm.⁴⁴ Nemali broj stakala priručno je rezan na dijelove, vjerojatno od samog Peručića. Polovica negativa na staklu ima format 9 x 12, a gotovo trećina je formata 6 x 9 cm.

U Arhivu smo sačuvali zatečeni red. Tek je manji broj negativa, doniran izvan izvornih fotokutija, sređen po formatima. Gradivo je podijeljeno u dvije osnovne serije: 1. negativni na staklu; 2. negativni na nitroceluloznoj podlozi.

Druga je serija zbog malog broja jedinica ostala jedinstvena, a prva se serija dijeli na dvije podserije: 1.1. negativni prema formatima; 1.2. negativni prema izvornim fotokutijama.

Unutar serije, svaki negativ dobio je svoju signaturu prema kutiji u kojoj se nalazio. Svi su negativni analitički popisani i opisani. Taj prilično konzervativan i neinventivan izbor kod sređivanja bio je i odraz mnogih pitanja na koja nismo imali odgovor. Najveći problem bilo je stoljeće koje nas dijeli od nastanka gradiva i onemogućava u identifikaciji lica i događaja. Isto tako i činjenica što nemamo

⁴² HR-DADU-SCKL-160. Općinski sud u Korčuli. Ostavine, predmet Kate Peručić rođ. Despotović – Smrtovnica, br. 51/1932 (8. lipnja 1932.).

⁴³ „Dr. Stocks Berlin“, „Münchener Kraco-Platte“, „Agfa Trockenplatten Berlin“, „Guilleminot & Cie Paris“, „Viliers Paris“, „Ernst Lomberg Langenberg“, „Tensi“, „Elko Wien“, neutvrđeni engleski proizvođač, a ponajviše je bilo onih s natpisom „M. Capelli Milano“.

⁴⁴ Formati negativa na staklu (u cm): 13 x 18, 12,2 x 18, 12 x 16,5, 10 x 15, 9 x 14, 9 x 13, 9 x 12, 8 x 10, 7,5 x 10, 7 x 9, 6,5 x 9, 6 x 9,5, 6 x 9, 6 x 8,5 i 3 x 13. Formati negativa na nitroceluloznoj podlozi (u cm): 12 x 17,5, 12 x 17, 12 x 16,5, 10 x 13, 10 x 12,5, 9 x 16, 6 x 9,5, 6 x 18.

komu postaviti ta pitanja. Slutili smo da jedan nemali korpus predstavljaju fotografije obitelji Peručić, no taj je korpus bilo nemoguće zaokružiti. Čak ni kod snimaka muškarca za kojeg pretpostavljamo da je sam fotograf, nismo mogli s punom sigurnošću to ustvrditi uslijed nepostojanja komparativnog materijala.

Žanrovski gledano, najzastupljeniji su portreti (751 kom.) snimani u atelijeru i u prostoru portretiranoga. Najviše je portreta pojedinaca (567 kom.). Tu su zastupljeni portreti žena (najveći broj), muškaraca, djece, štíćenica Zavoda Anđela Čuvara, svećenika, sokolaša, pomorskih kapetana. Najveći broj uniformiranih talijanski su vojnici, mornari, karabinjeri i financi iz razdoblja Prve talijanske okupacije. Dio portreta izgledno su autoportreti Jakova Peručića kao mladića u Čileu i zrelog muškarca u Korčuli (ukupno 6 kom.). Posrednom analizom preko objavljenih fotografija fotografove rodbine,⁴⁵ uspjelo se povezati niz lica članova Peručićeve obitelji na negativima,⁴⁶ odnosno identificirati 15 negativa s prizorima obitelji Peručić i njihovih obiteljskih veza u Korčuli. Pokojnici na odru, mahom mala djeca, posebna su podvrsta portreta (9 kom.). Grupne portrete moguće je razvrstati na podskupine: obiteljske grupe, mladi parovi, talijanska vojska i mornari, muške i ženske grupe.

Manji broj snimaka prikazuje krajolike (Punta Arenas i Korčula, urbane vedute i šumski prostori, panoramske snimke). Posebnu tematsku cjelinu (17 kom.) čine presnimci postojećih fotopozitiva drugih atelijera (E. Wieser i dr.), ali i fotomontaže u kojima je Peručić znao spajati fotografije u prigodni kolaž. Jedan je od takvih i onaj mladog para uz poruku „Živila ljubav“.

Kod Tonča Baždarića sačuvano je još negativa koje je također namijenio za donaciju Arhivskomu sabirnomu centru Korčula-Lastovo. Za potrebe ovog teksta bili su nam dostupni u digitalnim preslikama. Riječ je mahom o prizorima javnih događaja za vrijeme Prve talijanske okupacije.

10. Zbirka negativa u vlasništvu Vicka Ivančevića

Pred spomenutu rekonstrukciju kuće, vlasnik Vicko Ivančević uočio je dio negativa na potkrovlju i sklonio ih na sigurno. Nakon što je Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo krenuo s projektom digitalizacije Peručićevih negativa, Ivančević je sredinom 2016. skrenuo pozornost na činjenicu da je on bio nekadašnji vlasnik cjeline Peručićevih negativa te kako kod sebe i dalje čuva dio negativa. U studenom 2016. Ivančević je privremeno posudio 427 negativa za digitaliziranje.

⁴⁵ Dušan Kalogjera u svojoj je knjizi objavio rodoslovlja korčulanskih obitelji i mnoštvo obiteljskih fotografija. Jedna od tih bila je i ona obitelji Jakovljeva brata Zorzija (Kalogjera, D. *U potrazi za izgubljenom Korčulom*. Korčula : Europrint, 2010, str. 187).

⁴⁶ Zadarski fotograf Vjeko Surać, koji je poznavao Ivana Jeričevića, Jakovljeva nećaka, prepoznao ga je na jednom od Jakovljevih negativa (Kazivanje Abdulaha Seferovića prema pričanju Vjeko Suraća, ožujak 2017.).

Negativi su bili smješteni u većim priručnim kutijama. U jednoj većoj kutiji za cipele zatekli smo velik dio negativa s potpuno uništenom emulzijom. Dio negativa bio je pohranjen u izvornim kutijama koje su bile međusobno slijepljene. I sami negativni bili su djelomice međusobno zalijepljeni. Na dijelu negativa naziru se fragmenti snimke, ali se emulzija pomiješala s prašinom i pijeskom, sasušila se i došla u nepopravljivo stanje. Nažalost, dio poluuništenih negativa prikazivao je, čini se, antologijske Peručićeve snimke iznimne povijesno-dokumentarističke važnosti: korčulanske talijanaše na glavnim vratima s talijanskom zastavom, salon s klavirom, pijanistom, violinistom i slušateljima, autoportret s predmetima za piknik, austrougarski torpedni čamac s posadom u Luci kod Korčule, zapadni Borgo Korčule, njegovo skladište/trgovinu u Punta Arenasu (avenija Colón), razne prizore iz Čilea i dr. Na ukupno četvrtini svih negativa kod Ivančevića ne nazire se više nikakav trag slike.

U druge dvije manje kartonske kutije Ivančević je posložio bolje sačuvane negative. Uz veći broj portreta na manjim formatima, izdvajaju se snimke austro-ugarskih bojnih brodova kod Korčule, parobroda Nippon u Pelješkom kanalu, autoportret fotografa u barci pred istočnim Borgom, brodovlje (i parobrod Naš) privezano uz zapadnu rivu, igre mornara, željeznica u Južnoj Americi, pogled na argentinsku luku Puerto Madryn sa željeznicom na mostu i natpisom na krovu prizemnice „HOTEL CAFE YVILLAR(?)“, ratna mornarica, volovska zaprega u vodi i dr.

Uz već spomenute formate u prijašnjem poglavlju, unutar te skupine Peručićevih negativa javljaju se i formati: 12 x 16, 12 x 12, 10 x 13, 10 x 12 i 10 x 9. U odnosu na zbirku u ASC-u Korčula-Lastovo nešto je veći udio većih formata, pa tako format 13 x 18 cm čini 13% svih Ivančevićevih negativa.

11. Digitalizacija, opis i sređivanje digitalne zbirke Peručićevih fotografija

Projekt digitalizacije Peručićevih negativa započeo je 2015. godine. Skeniralo se u rezoluciji 2.400 i 1.200 dpi. Skenirani su i negativni u Ivančevićevu vlasništvu s iole vidljivim tragom snimke, da se trajno sačuva trag na dobrom dijelu negativa koji se više ne mogu nikako restaurirati. Prvenstveni cilj projekta digitalizacije bilo je sagledavanje i stvaranje virtualne cjeline Peručićeva fotoopusa. Iako su taj proces pratile brojne nedoumice kod izbora digitalnog formata (problem glomaznosti tif formata), postupanja kod retuširanih negativa, naziva i opisa preslike, načina sređivanja virtualne cjeline, on je donekle inicijalno zaokružen. No, to nipošto ne znači da smo potpuno zadovoljni rezultatima. Čini nam se da se s pojmom digitalizacije barata kao svojevrsnom mantrom 21. stoljeća, a da rezultati u baštinskim ustanovama Hrvatske nisu uvijek dugoročno zadovoljavajući. Još uvijek postoji niz neriješenih pitanja vezanih uz digitaliziranje pa smo se i mi morali dovijati vlastitim rješenjima. Nepotpuno zadovoljni, u predstojećem razdoblju planiramo ponoviti skeniranje dijela negativa te nadograditi strukturu i opis digitalne zbirke.

Postojeće digitalne preslike opisali smo prema formatu negativa, nazivu vlasnika negativa, postojanju tragova retuša, a prizor imenovali što unificiranijim načinom. K tomu, struktura virtualne Peručićeve cjeline, zbog važnosti prvobitnog reda za daljnje analize i poveznice među negativima i korištenim sirovinama, sačuvala je i signaturu negativa, odnosno podatak o izvornoj ambalaži u kojoj se nalazi negativ. Digitalna zbirka s ukupno 1.173 preslika tematski je sređena na sljedeći način:

1. Portreti, oko 1900.–1921., 1.069 preslika
 - 1.1. Autoportreti, 13 preslika
 - 1.2. Obitelj Peručić i njihove obiteljske veze, 27 preslika
 - 1.3. Pojedinačni portreti, 764 preslika
 - 1.4. Grupni portreti, 255 preslika
 - 1.5. Umrli na odru, 10 preslika
2. Dokumentarna fotografija, 1900.–1920., 54 preslika
3. Krajolici, oko 1900. – oko 1920., 17 preslika
4. Presnimke, 22 preslike
5. Ostalo, 11 preslika.

U seriji „Ostalo“ nalaze se preslike onih negativa na kojima se vide pojedini tragovi snimke, ali se ne može razaznati cjelina, tj. motiv. Kao što je već rečeno u prethodnim poglavljima, preslike negativa koji dokumentiraju različita događanja i krajolike uključuju prizore iz Punta Arenasa (Čile), Puerto Madryna (Argentina) i grada Korčule. Daleko najveći broj preslika odnosi se na seriju portreta (91% ukupnog broja preslika), i to pojedinačnih portreta (65% ukupnog broja preslika).

Usprkos brojnim nedoumicama koje nas još uvijek muče, digitalizacija je ispunila svrhu omogućivši nam detaljnu analizu pojedinog negativa, lakše pregledavanje i jednostavno rukovanje cjelinom. Isto tako, omogućit će mrežnu prezentaciju materijala, njegovu dostupnost izvan granica Hrvatske (ponajprije u Čileu i među esulima u Italiji) i, vjerujemo, proširenje spoznaja o Peručićevu stvaralaštvu.

12. Peručićeve tehnike snimanja i postignuća

Najveća vrijednost Peručićevih fotografija dokumentiranje je grada, krajolika i ljudi. No, postignuta slikovitost portreta uzdiže Peručića iznad zanatlije, pa ga danas možemo gledati kao vrsnog portretista. Iako je sačuvan vjerojatno manji dio Peručićevih negativa snimljenih u četiri desetljeća rada, oni nađeni u Korčuli ukazuju na osobiti snimateljev vizualni senzibilitet. Na prvi pogled su drugačiji od uspomenskih portretnih fotografija s početka stoljeća: kao da su bogata galerija karaktera iz raznih društvenih slojeva, a ne prigodni reprezentativni atelijerski portreti bogatijih. Ta posebnost dolazi od vizualne osjetljivosti snimatelja, ali i od priručnih uvjeta snimanja u malom gradu.

Kako ništa ne znamo o Peručićevu obrazovanju, možemo samo pretpostaviti da ga je urođeni talent za likovno odveo u fotografiju, da je naišao na učitelja koji ga je podučio u tehnologiji, komponiranju kadra i osvjetljavanju predmeta. Vizualna kvaliteta fotografija ukazuje da je Peručiću snimanje „sjelo“, da se našao u pravom poslu gdje se mogao ostvariti, pa i zaraditi. Fotografije iz Čilea ukazuju na to da je kao tridesetogodišnjak imao osmišljen pristup fotografiranju, da je planirao te dobro izvodio i atelijerska i pejzažna snimanja.

Sačuvani negativni očituju Peručićevo poznavanje zanata: dobro je procjenjivao raspon osvijetljenosti predmeta, znao je poravnati vertikale i varirati područje oštrote te je rabio uobičajene tehnike retuširanja. Negativi su dobro fiksirani i isprani, pa su se unatoč nepovoljnim uvjetima dugogodišnje pohrane dobro sačuvali. Kvaliteta fotografija znatnim dijelom leži u supstratu: emulzija je debela i niskoosjetljiva s puno srebra, pa su nijanse fine, a najsvjetliji i najtamniji dijelovi još uvijek bogati tonovima.

Kada se potrudio oko podešavanja rasvjete i postavljanja modela, dobio je vrhunske portrete. Neke slike su odlično komponirane, promišljenih proporcija i kadrova, dobro postavljenih modela i promišljenih gesta. Bogatstvo tonova i tekstura kao da je stalno privlačilo Peručića da iskušava ono što s reprezentativno odjevenim sugrađanima može dobiti, kako da od njih napravi nešto više od naručenog portreta za sjećanje. Snimajući siromašnije zbog zarade, kao da je i u tome nalazio užitak iz želje da napravi izražajan portret, iz kojeg će se iščitavati talozi života, ostvaren u dobroj slici koja zadržava trenutak života u osobitom ozračju. A tih naslaga životnih patnji bilo je toliko da ih se u poratno vrijeme nije moglo sakriti. Od težačkih tamnopusih lica naborane kože, s jakim rukama debelih prstiju i noktiju, do djevojaka koje djeluju zbunjeno pred fotografom i onih samosvjesnijih koje pokazuju ljepotu mladosti. Prema sačuvanim portretima može se procijeniti da je Peručić imao sklonost snimanju slikovitih likova i lijepih djevojaka, da je u njima vidio najbolje modele za postizanje likovno i ekspresivno bogate snimke.

Portretirane je snimao u ambijentima koji odišu slikovitošću i dekorativnošću. Najčešće je snimao u neuredno namještenom okružju, no to češće slikama daje poseban ugođaj nego što smeta. Pozadina od nemarno oslikanog platna s krivuljama, stiliziranim biljkama i stupovima ponekad se tako dobro uklapa uz lik portretiranih da se čini da je Peručić više gledao cjelinu negativa nego onaj manji dio što ga je koristio za kontakt kopije. Aranžirao je okolinu, oblačio ljude, dodavao nakit, stavljao bukete, paunova pera, namještao snimane u stolicama i raznim položajima. Pri snimanju portreta često je nemaran: pozadina je neujednačena, pa ometa percepciju lika (jednom je čak ostavio ljestve iza snimanog), lice nije izoštreno, kadar je preširok, portretirani nisu dobro postavljeni ni pripremljeni na snimanje. Ne izgleda da je to bilo iz žurbe, nego iz nemara jer je udio loše snimljenih znatan. No, kada snima bogatije građane, onda više pazi kako ih namješta, koji izraz lica imaju, kako im stoji odjeća. Kod snimanja obitelji u njihovu ambijentu najzanimljiviji su kontrasti između seoskih kuća i za fotografiranje reprezentativno obučениh stanara.

Slika 7. Djevojka u baršunu, ploča 9 x 12 cm, izrez (DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.2. Negativi prema izvornim fotokutijama, kutija 38)

Slika 8. Djevojka s fincom, ploča 9 x 12 cm, puni format (DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.1. Negativi prema formatima, omot 12II)

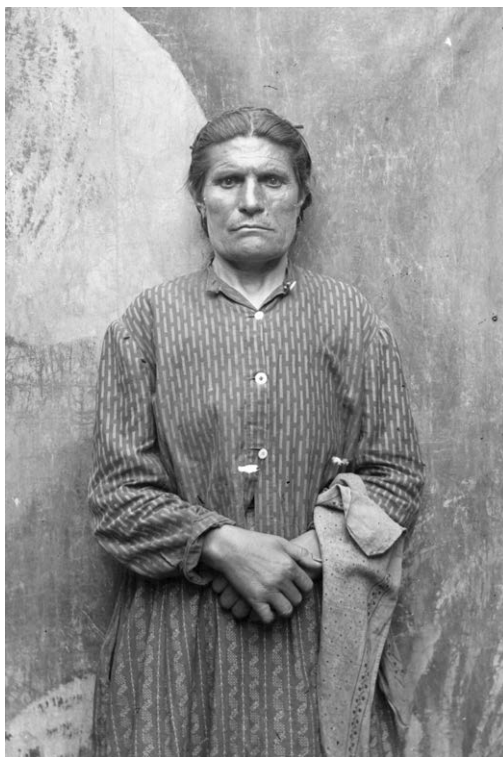
Peručić nije bio uvijek posvećen modelima, čak ni onda kada su se dobro pripremili za snimanje posebnom odjećom i frizurom. Često je žene ostavljao u nemarnim pozama, s krivim položajima glave i „nezgodnim“ izrazima lica, kao da mu nije bilo stalo da budu čim bolje snimljene. Ponegdje se čini da mu je za malo izmaknula dobra snimka žene koja se sama nije znala postaviti na dobar način. Kada su model žene građanskog držanja i dobro krojene odjeće posveti im više truda, pa doradi kompoziciju i pozu. S lijepim modelima dobio je vrlo dobre snimke u kojima je izgleda uživao jer je neke modele snimao više puta. Zbunjene djevojke koje žele ostaviti čim bolji dojam, ljepotice obučene po modi, napaćene majke s malom djecom, radnici u grubim odijelima i kicoši osiromašenog građanstva. Dovoljno likova da možemo zamišljati kako se tada živjelo i koliko su utjecaji promjenjive mode odjeće i fotografiranja dolazili do Korčule.

Velika većina portreta uspravnog je formata. Dopojasne su figure snimljene iz blago povišenog pogleda, tek nekoliko njih iz naglašeno sniženog; a figure u totalu iz srednjeg rakursa. To je i razumljivo s obzirom na smještaj aparata u visini glave fotografa radi lakšeg kadriranja i izoštravanja. Grupne i obiteljske portrete snimao je uglavnom u položenom formatu.

Kako za sada imamo sačuvane samo negativne i tek nekoliko pozitiva, ne možemo suditi što je na negativima Peručić izabirao, kakve izreze je radio i kako je izrađivao pozitive (kontaktnim kopiranjem ili povećavanjem). S obzirom na to da je na većini negativa prema rubovima slike okolina nereprezentativna, vjerojatno

Slika 9. Djevojka s krznom, ploča 7 x 9 cm, izrez (DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.2. Negativi prema izvornim fotokutijama, kutija 2)

Slika 10. *Težakinja*, ploča 6 x 9 cm, izrez (DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.2. Negativi prema izvornim fotokutijama, kutija 2)

je od snimaka u kontaktnom kopiranju, a možda i u povećavanju, izrađivao samo gornji dio tijela, a cjelinu tek ponekad kada je bila dobro komponirana. Da sigurno nije povećavao cijeli negativ, jasno je iz pozicioniranja lica gotovo u sredinu negativa ili pri vrhu, s čestim rezanjem ruku. Tako je iskoristavao mali dio negativa, tek oko petine ukupne površine. Tu je neekonomičnost uočio, pa je za jeftinije portrete siromašnijih rezao negative na pola, tako da je lik otprilike iste veličine, ali s manje prostora uokolo. Ponekad je snimao i dvostruke portrete na jednoj ploči, pa ih je vjerojatno odvojeno povećavao na papiru. Možda je od većih negativa radio kontakt kopije za prodaju, a obiteljske snimke s natpisima za kućne uspomene.

Na spomenutoj snimci Peručićeva atelijera u Čileu vide se pozitivni na zidu i fotoaparat. Neke od tih fotografija imaju sačuvane negative, pa se usporedbom može zaključiti da su svi pozitivni napravljeni kontaktnim kopiranjem. Snimljena kamera većeg je formata, vjerojatno 13 x 18 cm, a najveći sačuvani Peručićevi negativni tog su formata. Vjerojatno je u istoj kameri snimao na manje formate, pa je učinak bio manji vidni kut, odnosno prostor prikazan na slici doima se zbijeniji, pličii. U Punta Arenasu radio je u fotografskom atelijeru, s velikim prozorima i pomičnim difuzorskim platnima, koji je možda bio smješten u kući s velikim prozorima, koju je više puta snimio.

Čini se da je u Korčuli, u kojoj nije imao zatvoreni atelijer, imao samo jedan fotoaparat i možda nekoliko objektivna, pa je mijenjanjem formata ploča dobivao željeni prizor. Uspoređujući snimke na istom mjestu na različite formate (13 x 18 i 9 x 12) može se pretpostaviti da je snimao s istim objektivom, pa su snimke na veće ploče šireg vidnog kuta, a na manje manjeg kuta. Ako je koristio kameru sa snimke iz Čilea, onda bi za format 13 x 18 normalni objektiv bio žarišne duljine oko 21 cm (vidnog kuta oko 44 stupnja),⁴⁷ no znatan dio portreta snimljen je objektivom većeg vidnog kuta.⁴⁸ To znači da je Peručić koristio objektiv manje žarišne daljine namijenjen manjim pločama (9 x 12) za snimanje većih ploča. Zato na rubovima većih negativa projekcija nije više linearna, nego je izduljena i mutna zbog snimanja u području izvan optičkog optimuma objektivna. Djevojke snimljene na većim formatima u gornjim i donjim dijelovima tijela izgledaju tanje i izduljenije. Ako je snimak do pasa, ruke uz rub negativa su veće. Razlika je mala, ali primjetna. Što su ploče veće, noge su izduljenije i s neobičnim pogledom odozgo. Na manjim pločama (9 x 12) proporcije tijela u totalu su očuvanije, pa je izgled prirodniji ako snima iz veće daljine, no ako snima iz bližega i na pločama 9 x 12, donji dio slike je mutan, snimljen odozgo i razvučen. Kada snima višestruke portrete, pa su snimani raspoređeni dublje u prostoru, disproporcionalnost je jako vidljiva. Izgleda da je objektiv na fotoaparatu pomicao prema dolje iz osi negativa kako bi glavu postavio u optičkom centru objektivna da bude oštra. Tek na nekoliko ploča snimljena je samo glava, no upitno je je li to radio s istim objektivom.

Oštrina je najveći Peručićev problem. Rijetki su negativni točno izoštrani. Često je oštrina na krivim mjestima, na pozadini umjesto na licu, na odjeći umjesto na glavi, pri sredini slike umjesto na ramenima. Vjerojatno je to posljedica netočnog pozicioniranja negativa na istu ravninu, kao i mat stakla na kojem je prizor izoštrani (zbog pohabanosti ležišta kazeta i mat ploče). Manje je vjerojatno da nije dobro vidio ili da nije mario za točno izoštravanje. Možda nije znao da nakon izoštravanja na mat staklu fotoploču treba malo primaknuti objektivu jer je žarišna udaljenost plavih tonova, na koje je ploča osjetljiva, kraća od crvenih tonova, koje okom više primjećujemo.⁴⁹ Začudno je da nakon zapažanja neoštrine taj nedostatak nije ispravljao, nego je nastavio snimati stotine portreta na isti način. Ipak, ima i snimaka gdje je oštrina svugdje ujednačena i točna, vjerojatno zbog manjeg otvora objektivna (zaslona) i jake rasvjete.

Nakon razvijanja i fiksiranja Peručić je doradivao lica kako je bilo uobičajeno u to vrijeme. Mokrim prstom je zamučivao emulziju na području glave, te je tankom iglicom grebao emulziju po licu poništavajući detalje. Ponegdje je na strani emulzije olovkom korigirao dijelove lica i ruku da malo posvijetli podočnjake,

⁴⁷ Griesbach, Lj. *Uputa u fotografiju*. Zagreb : Griesbach i Knaus, 1932, str. 30–31.

⁴⁸ Utvrđeno uspoređivanjem različitih snimki na istom mjestu na različite formate ploča, te mjerenjem na mjestu snimanja pored stuba na terasu (prostor je arhitektonski nepromijenjen do danas).

⁴⁹ Božičević, J. *Uputa u fotografiju*. Zagreb : Vlastito izdanje, 1909, str. 16–17, 100.

obrazu ili bore. Kako je grafit ostavljao oštar trag urezujući se u emulziju, na malim kontakt kopijama lice se doimalo mekše i svjetlije, ali pri skeniranju i današnjem povećavanju te crte djeluju ružno i jako kvare izgled lica, a pogotovo su neprikladne na mladim djevojkama. Negativ retuširan grebanjem i doctavanjem ima oštre detalje odjeće, a lica izgledaju izbrazdana i pomalo nerealno. Pozitiv napravljen kontakt kopiranjem tako retuširane ploče u licu je mekan bez oštrina, a jedan sačuvani pozitiv ukazuje na to da Peručić nije mario za oštrinu pri kopiranju, odnosno da papir nije bio potpuno stisnut uz staklo.

Gledajući danas, šteta je da je pokvaren najvažniji dio fotografije, glava, no to je bila moda koja je trajala gotovo stoljeće, jer se nije poklanjala pažnja oštrini i detaljnosti fotografije, nego dojm, makar i krivotvorenemu. Većina lica je retuširana na strani emulzije, ali je ponekad dodavao i boju preko lica na čistoj strani staklene ploče. Emulziju retuširanu grebanjem i doctavanjem tvrdim olovkama nije moguće popraviti jer je površina deformirana. Neke portrete je retuširao na strani stakla s tanjim slojem crvene boje u namjeri da posvijetli ton kože, da portretirani ne izgledaju tamnopusi. Na skeniranim negativima većina portretiranih ima tamniju put zbog nelinearne osjetljivosti emulzije pa se čini da Peručić nije koristio žuti filter da umanji udio plavih tonova.⁵⁰ Vjerojatno je Peručić većinom koristio jeftinije ploče, koje nisu bile osjetljive na crveni dio spektra, pa su lica tamnija. Od svih sačuvanih kutija negativa, samo ih je nekoliko s ortokromatskom emulzijom osjetljivom i na narančasti dio spektra. Ako je snimao u sjeni s plavim nebom iznad, onda je koža izgledala svjetlije jer su dominirali plavi tonovi. Utoliko su portreti bili realniji u tonskim omjerima svjetline kože i odjeće. Ako je snimao uz manju naoblaku ili na suncu s bijelim platnenim difuzorima iznad, ujednačeni spektar svjetla imao je relativno manje plavih tonova, pa je topla (crvenkasta) boja kože na negativu bila svjetlija, odnosno na pozitivu tamnija.

Ponegdje kao da se igrao slikara, pa je stvarao kompozicije u interijeru koje očito nemaju primarno portretnu ili dokumentarnu namjeru. Te su slike snimljene kao naprosto dobri prizori (kuhinska peć, tavanski prizor s tkalačkim stanom). To potvrđuje Peručićev senzibilitet i očituje užitek u skladnim prizorima, najočitiiji u portretima djevojaka. Najbolje fotografije su prizori iz obiteljskog života i snimke sestre s nećacima. Tu je imao zahvalne modele, mogao je sve namjestiti po volji i izabrati pravi dio dana za snimanje. Promišljena rasvjeta, poziranje bez ukočenosti, stanovita sceničnost u dekoru i odjeći, dorađena kompozicija i odmjerena dekoracija stvorile su slike koje su više od uspomena.

Peručićeve najbolje fotografije su kompozicijom, rasvjetom i nadasve osjećajem za teksture i aranžmane iznad onovremenog prosjeka fotografa u malim mjestima, pa su neke snimke sigurno antologijske vrijednosti. Manjak atelijerskog prostora u Korčuli nadoknadio je likovnim talentom i improvizacijama, stvorivši

⁵⁰ Griesbach, Lj. *Uputa u fotografiju*, str. 38–39.

svoj stil različit od uobičajenog atelijerskog snimanja. Zato je, usprkos nizu nemarnosti u snimanju i očuvanju gradiva, Peručićeva fotografija u pravom smislu riječi otkriće u okvirima hrvatske fotografije, ali i izvan njih. Nesumnjiva je dokumentarna važnost brojnih portreta za današnje Korčulane i potomke esula u Italiji. Najvredniji dio ostavštine prizori su južnoameričkih krajolika i okolice Korčule, te snimke grada u razdoblju 1911.–1920. na kojima su zabilježeni važni događaji.

Ovaj tekst imao je namjeru skrenuti pozornost, a vjerujemo da će daljnja valorizacija i prezentacija Peručićeva djela potvrditi njegovu vrijednost i važnost.

Izvori

Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo

HR-DADU-SCKL-160. Općinski sud u Korčuli

HR-DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića

HR-DADU-SCKL-625. Građanska škola u Korčuli

HR-DADU-SCKL-630. Osnovna škola „Lega Culturale Italiana“ u Korčuli

Državni arhiv u Zadru

HR-DAZD-375. Zbirka fotografija

HR-DAZD-465. Općinski sud Zadar

Privatna zbirka Tonči Baždarić – Korčula, Vicko Ivančević – Korčula, Tea Marinović – Split, Abdulah Seferović – Zadar

Internetski izvori

Additional photos of the FC Central del Chubut. URL: <http://www.railwaysofthefarsouth.co.uk/02x5fccextrapic.html/> (29.07.2017.)

Antigua y Moderna Punta Arenas. URL: <https://www.pinterest.com/oficontableoyar/antigua-y-moderna-punta-arenas/> (29.07.2017.)

Punta Arenas. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=51113/> (29.07.2017.)

Vodič Državnog arhiva u Zadru. URL: <http://dazd.hr/vodic/dazd-0385/> (29.07.2017.)

Bezić Filipović, B. *Hrvatski tragovi u svijetu*. URL: http://www.studiacroatia.org/branka_hr/hr37.htm/ (29.07.2017.)

Literatura

Antić, Lj. Pregled hrvatskih iseljeničkih društava u Južnoj Americi do Prvog svjetskog rata. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* (Zagreb). 1(1984), str. 121–159.

Antić, Lj. *Hrvati u Južnoj Americi*. Zagreb : Stvarnost i Institut za migracije i narodnosti, 1991.

Barčot, T. *Prešućeni rat – Korčulanski kotar u I. svjetskom ratu*. Dubrovnik : Državni arhiv u Dubrovniku, 2015.

Božićević, J. *Uputa u fotografiju*. Zagreb : Vlastito izdanje, 1909.

Fazinić, A. Nekoliko podataka o moreški (19–20. st.). *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 2(1997), str. 129–133.

Fazinić, A.; Fazinić, N. *Korčulanski kameni grbovi XV.–XX. st.* Korčula : Gradski muzej Korčula, 2011.

Foretić, D. Otpor stanovništva otoka Korčule Prvoj talijanskoj okupaciji 1918.–1921. U: *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu i socijalističkoj revoluciji 1919–1945*. Ćurin, M. (gl. ur.). Korčula : Skupština općine Korčula et al, 1989, str. 135–150.

Griesbach, Lj. *Uputa u fotografiju*. Zagreb : Griesbach i Knaus, 1932.

Gržina, H. *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija*. Zagreb : Crescat, 2016.

Ivanchich Dunin, E. Korčula's Moreška in the Americas. *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 7(2002), str. 193–214

Ivanchich Dunin, E. Fotografija moreškanata i bule u Punta Arenasu (Čile) iz 1900. godine. *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 12(2007), str. 132–137.

Kalogjera, A. Izvori za povijest otoka Korčule – prijepisi oporuka i matičnih knjiga (neobjavljeno).

Kalogjera, D. *U potrazi za izgubljenom Korčulom*. Korčula : Europrint, 2010.

Kečkemet, D. *Fotografija u Splitu 1859.–1990*. Split : Marjan tisak, 2004.

Letica, Z. Grad Korčula od 1900. do 1941. U: *Sjećanja jedne generacije*. Letica, Z. (gl. ur.). Korčula : Gradski odbor Udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata Korčula, 1990, str. 47–349.

Marinović, T. *Korčulanske kartuline*. Split : Vlastita naklada, 2011.

Seferović, A. Negativi darovani Arhivu. *Slobodna Dalmacija* (Split). 19.11.1987., str. 6.

Seferović, A. Zadarska fotografija i kako je upoznati (5). *Slobodna Dalmacija* (Split). 18. 4. 2003., str. 70.

Seferović, A. *Photographia Iadertina: Od dagerotipije do digitalne slike*. Zagreb : Kapitol, 2009.

Tabain, T. Tabain – stari korčulanski plemićki rod. *Godišnjak grada Korčule* (Korčula). 6 (2001), str. 240–246.

Summary

JAKOV PERUČIĆ, THE PHOTOGRAPHER FROM KORČULA AND HIS PHOTOGRAPHIC COLLECTION

At the beginning of the 21st century Tonči Baždarić salvaged from junk circa 1000 glass negatives of the Korčula photographer Jakov Peručić and donated most of them to the archival remote storage Korčula-Lastovo in 2013. With the digitization of the donated negatives also began the archival research about the life of this Korčula native and hitherto little known photographer. The renowned photograph historian from Zadar, Abdulah Seferović, was the first to write about him. In his texts from 1987 he wrote about his Zadar life phase and indicated the possibility of earlier Chile and Korčula phase. Leaning on his notions the authors of this article, after spending two years in research, gathered numerous unknown biographical information on Peručić from records and they also digitized his glass negatives. Based on the gathered information and by analysing digital copies the authors outlined his activities through three phases: the South American from the end of the 19th century to 1911(?), the Korčula phase from 1911 to 1921 and the Zadar phase from 1921 to 1933, which was already written about by Seferović. His stay in Chile on the turn of the 19th to 20th century is important, because it acquainted him with the photograph and the latter will become his professional life choice. Besides the majority of photographs of Punta Arenas, Peručić also photographed the Argentine harbour Puerto Madryn at the beginning of the 20th century. On the eve of the First World War he opened the first photographer's studio in the city of Korčula and shot numerous portraits of citizens and stationed soldiers. This is particularly true for the period of the Italian occupation (1918–1921), during which Peručić was not only a craftsman-photographer, but also a documentarist and the propagator of Italianism. After the Italian government left Korčula in 1921, Peručić also left this place of his birth and took refuge in the Italian Zadar. Here he opened a new photographer's studio which will be completely taken over by his nephew Ivan Jeričević in the 1930s. Jakov Peručić died in Zadar in 1952. Besides the overview of his biographical information, the authors also described Jakov Peručić's Collection of Photographs that is kept at the remote storage Korčula-Lastovo, as well as the part of his negatives kept in the private ownership of

Vicko Ivančević. They also described the digitization process, all the misgivings that occurred during it and showed the structure of the digitized collection. The text also gives the analysis of Peručić's photographic opus, and concludes that his photography, despite visible handiness and carelessness pertaining to more than a few negatives, is not only a first class document of time for the turn of the century in Chile and Argentina, the period of the First World War and Italian occupation in the city of Korčula, general everyday history of the beginning of the 20th century, but also an important discovery for the history of the Croatian photography, due to numerous excellent portraits.

Keywords: *Jakov Peručić, photographer, glass negatives, Punta Arenas (Chile), Puerto Madryn (Argentina), Korčula, Zadar, 19/20th century*

Translated by Marijan Bosnar